

SOFT POWER

อำนาจโน้มนำ
หนทางสู่ความสำเร็จ
ในการเมืองโลก

Joseph S. Nye

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ แปลา
คารินา โชติรวี บรรณาธิการ
พวงทอง ภวัครพันธุ์ คำนิยม

SOFT POWER

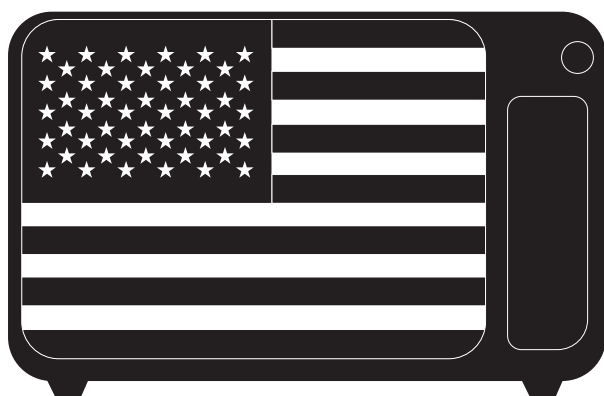
อำนาจโน้มนำ:หนทางสู่ความสำเร็จ
ในการเมืองโลก

SOFT POWER

อำนาจโน้มนำ:หนทางสู่ความสำเร็จ
ในการเมืองโลก

Joseph S. Nye, jr. เขียน
บัณฑิต จันทรโรจนกิจ แปล
คารินา โชติรวี บรรณาธิการ
พวงทอง ภวัครพันธุ์ คำนิยม

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2568

Soft Power อำนาจโน้มนำ:หนทางสู่ความสำเร็จ
ในการเมืองโลก

โจเซฟ เอส. นาย, จูเนียร์

แต่

แม่ของผม เอลเซ่ และพี่สาวกับน้องสาว เด็บ เนต์ และเอลลี

Soft Power อำนาจโน้มนำ: หนทางสู่ความสำเร็จในการเมืองโลก

• บัณฑิต จันทรโรจนกิจ แปล

This edition was published by arrangement with PublicAffairs, an imprint of Perseus Books, LLC, a subsidiary of Hachette Book Group, Inc., New York, New York, USA. All right reserved.

Thai edition copyright © 2025 Matchon Public Co., Ltd.

พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม 2568

ราคา 380 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

นาย, จูเนียร์, โจเซฟ เอส. Soft Power อำนาจโน้มนำ:

หนทางสู่ความสำเร็จในการเมืองโลก.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2568. 376 หน้า.

1. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. 2. การเมืองโลก.

I. บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

327

ISBN 978-974-02-1939-2

สำนักพิมพ์มติชน | www.matchonbook.com

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คชนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, วุจิรัตน์ ทิมวัฒน์

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภากรเกียรติ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประภาพร ประเสริฐโสภาก, หทัยชนก ชีวโมกข์

บรรณาธิการอาวุโส : สุกชัย สุชาติสุธารธรรม

บรรณาธิการบริหาร : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนานิช • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : นพจุจ ศรีรัตนศิริกุล

บรรณาธิการเล่ม : คารินา โชติทวี • เจ้าหน้าที่ธุรกิจต่างประเทศและลิขสิทธิ์ : โชษิตา พานิชสวัสดิ์

พิสูจน์อักษร : ณรงค์ พึ่งบุญพา • ศิลปกรรม-ออกแบบปก : สลิล อุยะนันทน

ประชาสัมพันธ์และการตลาด : ธัญลักษณ์ ทองสูง, ณัชชา เชี่ยวกุล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2000, 2108

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชานิเวศน์ 1

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3360

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannaruean Rd., Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

 matchonbook @matchonbook

 @matchonbook @matchonbooks matchonbook

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากการพิมพ์ เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เข้าเล่มกลับหัว กรุณาติดต่อมาที่ email: matchonbook.sales@gmail.com หรือ inbox matchonbook เพื่อขอเปลี่ยนแปลงใหม่

สั่งซื้อหนังสือจำนวนมากในราคาพิเศษ ติดต่อที่ บริษัทงานดี จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353

ฝ่าย MATCHON PREMIUM PRINT : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผิดชอบสิ่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 email: print.matchon@gmail.com Matchon Premium Print

สารบัญ

★

คำนิยม	8
สู่ความเข้าใจอำนาจโน้มนำ	18
คำขอขอบคุณ	42
บทนำ	44
กิตติกรรมประกาศ	53
บทที่ 1	
ธรรมชาติของอำนาจที่กำลังเปลี่ยนแปลง	59
บทที่ 2	
แหล่งทรัพยากรอำนาจโน้มนำของสหรัฐอเมริกา	121
บทที่ 3	
อำนาจโน้มนำของชาติอื่น	193
บทที่ 4	
การใช้อำนาจโน้มนำ	243
บทที่ 5	
อำนาจโน้มนำกับนโยบายการต่างประเทศอเมริกัน	297
บันทึกท้ายเล่ม	338

คำนิยม

แนวคิดอำนาจโน้มนำหรือ soft power ไม่ใช่แนวคิดใหม่ในวงวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โจเซฟ เอส. นาย, จูเนียร์ (Joseph S. Nye, Jr.) นำเสนอแนวคิดนี้เป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี 1990 ในวารสาร *Foreign Affairs* และพัฒนาต่อมาจนกลายเป็นหนังสือ *Soft Power: The Means to Success in World Politics* ในปี 2004 ซึ่งเวอร์ชันภาษาไทยก็คือเล่มที่ท่านถืออยู่ในมือนี้เอง กระนั้น การรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดนี้จำกัดอยู่ในวงวิชาการแคบๆ เพิ่งจะเมื่อไม่นานนี้ที่คนไทยทั้งประเทศเริ่มคุ้นหูกับคำนี้ เมื่อพรรคเพื่อไทยได้ประกาศนโยบาย “1 ครอบครัว 1 ซอฟต์พาวเวอร์” ในการหาเสียงเลือกตั้งในปี 2023 และรัฐบาลเพื่อไทยภายใต้การนำของนายเศรษฐา ทวีสิน และนางสาวแพทองธาร ชินวัตร ถือเป็นนโยบายสำคัญของตน เมื่อมีการใช้คำว่าซอฟต์พาวเวอร์โดยรัฐบาลมากขึ้น ก็เกิดปฏิกิริยาหลากหลายตามมา ทั้งสนับสนุนและวิพากษ์การใช้อย่างผิดความหมายและสะเปะสะปะ จนกล่าวได้ว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยในปัจจุบันเข้าใจผิดว่า

อำนาจโน้มนำหมายถึงการส่งเสริมสินค้าไทยไปต่างประเทศและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งขายได้มากเท่าไรยิ่งชี้ว่าไทยมีอำนาจโน้มนำมากขึ้น อำนาจโน้มนำจึงถูกเข้าใจว่ามีไว้หารายได้เข้าประเทศเท่านั้น

แน่นอนว่าทฤษฎีและแนวคิดทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีความหมายที่ยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้อ่านตีความและปรับใช้ได้ แต่ละประเทศไม่จำเป็นต้องส่งเสริมอำนาจโน้มนำของตนด้วยวิธีเดียวกันทั้งหมด แต่ไม่ได้หมายความว่าเราสามารถตีความแนวคิดตามอำเภอใจได้ หรือให้ความหมายใหม่กับมันอย่างใดก็ได้ จนไม่เหลือร่องรอยของตัวแนวคิดเดิมเลย ในแง่นี้ การปรากฏตัวของหนังสือ *Soft Power* ของโจเซฟ นาย ในภาคภาษาไทย ที่แปลโดยตรงศาสตราจารย์บัณฑิต จันทรโรจนกิจ จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจของนิสิตนักศึกษา สื่อมวลชน และผู้สนใจทั่วไป เพราะรัฐบาลมาแล้วก็ไป นโยบายหนึ่งๆ จะส่งผลยาวไกลหรือไม่ ย่อมขึ้นกับคุณภาพของตัวนโยบาย แต่สังคมควรตั้งมั่นอยู่บนความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

ข้าพเจ้าจึงหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้นว่า กระบวนการสร้างอำนาจโน้มนำให้บรรลุผลสำเร็จจน “สามารถทำให้คนอื่น (หรือประเทศอื่น) มีความต้องการ (นโยบาย) ตามแบบที่เราต้องการโดยไม่ต้องบังคับนั้น” (the ability to get others to want what you want) การทูตวัฒนธรรม (cultural

diplomacy) และการทูตสาธารณะ (public diplomacy) มีความสำคัญอย่างยิ่ง วิธีการดั้งเดิมที่มหาอำนาจมักจะใช้กัน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อสร้างเสน่ห์ดึงดูดใจแก่รัฐและประชาชนในประเทศเป้าหมาย ได้แก่ การให้ทุนการศึกษา ฝึกอบรมระยะสั้นและระยะยาว ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนา การเผยแพร่อุดมการณ์และค่านิยม (ผ่านระบบข้อมูล ข่าวสาร วรรณกรรมภาพยนตร์ สื่อมวลชน เป็นต้น) ทั้งนี้ในโลกเสรีนิยม แนวทางการทูตนี้ไม่ได้มีแต่รัฐเป็นผู้กระทำการ (actor) แต่ภาคเอกชนและภาคประชาชนมีบทบาทอย่างกว้างขวาง ทั้งในฐานะผู้กระทำการและกลุ่มเป้าหมาย จึงทำให้อำนาจโน้มน้ามมีลักษณะล้นไหลควบคุมทิศทางยาก และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนในแต่ละประเทศก็อาจแตกต่างกันด้วย โดยเฉพาะในยุคที่การเมืองเชิงอัตลักษณ์ (politics of identity) มีความสำคัญในการเมืองโลกมากขึ้น เช่น คนในประเทศที่ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลสูงต่อวิถีชีวิต อาจไม่ชื่นชอบภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่มีเนื้อหาต่อต้านอิสลามหรือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศอย่างตรงไปตรงมา ขณะที่ภาพยนตร์เรื่องเดียวกันอาจทำคนไทยพุทธจำนวนไม่น้อยเกิดความรู้สึกต่อต้านศาสนาอิสลามมากขึ้น อันเป็นทัศนคติที่สนับสนุนนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายข้ามชาติของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

ภาพยนตร์ฝรั่งเศสอาจช่วยส่งเสริมสำนึกเรื่องสิทธิของผู้หญิงและเพศสภาพอื่นๆ แต่อาจถูกต่อต้านจากกลุ่มอนุรักษนิยม

ในหลายประเทศ หรือในขณะที่ฮอลลีวูดสร้างรายได้มหาศาลให้กับสหรัฐอเมริกามานานแล้ว แต่ภาพยนตร์ฮอลลีวูดจำนวนมากกลับทั้งภาพจำแก่ประชาชนทั่วโลกว่า สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศร่ำรวยที่เต็มไปด้วยปืน อาชญากรรม ยาเสพติด การเหยียดสีผิว ฯลฯ ในยุคหนึ่ง ภาพยนตร์ฮอลลีวูดอาจทำให้วิถีชีวิตและค่านิยมแบบเสรีนิยมแบบอเมริกันได้รับความนิยมไปทั่วโลก ใครๆ ก็อยากไปสหรัฐอเมริกา แต่ในปัจจุบัน ข้อความนี้ไม่เป็นจริงเสมอไปแล้ว อำนาจโน้มนำจะสำเร็จหรือไม่จึงขึ้นกับคุณค่าของมหาอำนาจไม่น้อยไปกว่าคุณค่าที่สังคมเป้าหมายยึดถือ

ในแง่นี้หมายความว่า รายได้มหาศาลของฮอลลีวูดไม่สามารถเป็นตัวชี้วัดว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกา ประสบความสำเร็จในการสร้างอำนาจโน้มนำแล้ว การประเมินว่าแต่ละประเทศมีระดับอำนาจโน้มนำมากน้อยเพียงใดจึงเป็นสิ่งที่ยุ่งยากอย่างยิ่ง แม้ว่าจะมีหน่วยงานเอกชนบางแห่งพยายามสร้างตัวชี้วัดก็ตาม บางทีการประเมินอำนาจโน้มนำของแต่ละประเทศอาจต้องประเมินเป็นรายกรณีและเป็นรายประเทศ เช่น การสำรวจทัศนคติของประชาชนในประเทศต่างๆ ว่า เห็นด้วยหรือไม่ว่าปัจจุบันสหรัฐอเมริกาดำรงสถานะผู้พิทักษ์ประชาธิปไตยและสันติภาพของโลก ซึ่งเป็นไปได้มากกว่าคำตอบที่ได้จากแต่ละประเทศจะแตกต่างกัน แน่นอนว่าคำถามเดียวกันนี้สามารถใช้กับรัฐบาลจีน รัสเซีย และญี่ปุ่นได้ด้วย

คุณค่าทางการเมือง (political values) เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง

ที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างอำนาจโน้มนำ แน่นอนว่าโจเซฟ นาย ชื่นชอบคุณค่าแบบเสรีนิยม (liberalism) ที่เคารพในสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนระบอบประชาธิปไตยและนิติรัฐ (rule of law) นายจึงเชื่อว่าประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เช่น จีน และรัสเซีย ไม่สามารถสู้สหรัฐอเมริกาในเรื่องนี้ได้ สองประเทศนี้ไม่มีเสน่ห์ดึงดูดจิตใจคนมากพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ ปรากฏข่าวการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยรัฐบาลออกมาเรื่อยๆ เช่น การปราบปรามประชาชนที่เทียนอันเหมิน กรณีทิเบต การกดขี่ชาวอุยกูร์ในซินเกียง การทำร้าย LGBTQI โดยฝ่ายขวาจัด และเจ้าหน้าที่รัฐในรัสเซีย และรัสเซียบุกยูเครน ในแง่หนึ่ง โจเซฟ นาย ไม่ได้ผิดเสียทีเดียวจีนและรัสเซียไม่ได้มีทุนอำนาจ โน้มนำมากเท่าสหรัฐอเมริกา อุดมการณ์คอมมิวนิสต์และระบอบเผด็จการโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนไม่ได้มีเสน่ห์ดึงดูดใจต่อผู้คนในประเทศอื่น วิถีชีวิตของคนจีนและรัสเซียยังไม่ใช่ว่าคนในโลกอื่นใฝ่ฝันถึงเท่าไรนัก

แต่ในอีกด้านหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 2004 ซึ่งโลกได้เปลี่ยนไปมากแล้ว จีนเติบโตเข้มแข็งด้านการทหารและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว รัฐบาลจีนทุ่มเทงบประมาณให้กับการสร้างอำนาจโน้มนำในประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก ด้วยการให้ทุนการศึกษา ทุนดูงานท่องเที่ยวแก่ข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ และสื่อมวลชน สร้างสถาบันขงจื้อ ให้เงินช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ฯลฯ ขณะที่สหรัฐอเมริกาและยุโรปตัดลดงบประมาณ

ด้านนี้ลงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งจีนดำเนินนโยบายไม่แทรกแซง
กิจการภายในของประเทศอื่นอย่างเคร่งครัด ไม่วิพากษ์วิจารณ์
การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศอำนาจนิยม
ขณะที่สหรัฐอเมริกาและยุโรปผนวกหลักการสิทธิมนุษยชน
ไว้ในนโยบายต่างประเทศของตนมากขึ้น ผลก็คือรัฐบาลและ
ฝ่ายอนุรักษ์นิยมในหลายประเทศนิยมชมชอบจีนมากขึ้น โอน
เอียงเข้าหาจีนมากขึ้น มองตะวันตกด้วยความไม่ไว้วางใจ ความ
สัมพันธ์อันแนบแน่นที่จีนมีกับเมียนมาในยุครัฐบาลทหาร ไทย
ภายใต้ระบอบ คสช. และกัมพูชาภายใต้ระบอบฮุน เซ็น เป็น
ตัวอย่างที่ชี้ว่าคุณค่าเสรีนิยมมีข้อจำกัดในการสร้างอำนาจโน้มนำ
กับประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ ในการสำรวจ
ความคิดเห็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายของรัฐใน
10 ประเทศอาเซียนในปี 2024 พบว่าหากต้องเลือกข้างระหว่าง
สหรัฐอเมริกากับจีน คนอาเซียนเลือกจีนมากกว่าสหรัฐอเมริกา
คือ คนร้อยละ 50.5 เลือกจีน และร้อยละ 49.5 เลือก
สหรัฐอเมริกา*

อย่างไรก็ตาม ทศนคติของผู้คนเป็นสิ่งที่ซับซ้อน ลื่น
ไหล บางครั้งก็ขัดแย้งในตัวเอง และเปลี่ยนแปลงได้เสมอ ใน

* “ผลสำรวจล่าสุดพบ ถ้าต้องเลือกข้าง ชาวอาเซียนเลือก ‘จีน’ มากกว่า ‘สหรัฐ’,”
ประชาชาติธุรกิจ. 2 เมษายน 2567. www.prachachat.net/world-news/news-1534921 เข้าถึงข้อมูลวันที่ 30 มกราคม 2568.

ช่วงหลายปีที่ผ่านมา พฤติกรรมของรัฐบาลจีนและประชาชนจีนได้บ่อนเซาะภาพลักษณ์ “มหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบ” (a responsible power) ที่จะอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสันติและยั่งยืน อันเป็นภาพลักษณ์ที่รัฐบาลจีนพยายามสร้างสมมาหลายทศวรรษ แต่เราก็ได้เห็นจีนดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบก้าวร้าว (aggressive) มากขึ้น เช่น จีนใช้กำลังทหารขยายการยึดครองพื้นที่พิพาทในทะเลจีนใต้ และคุกคามเรือประมงของประเทศฟิลิปปินส์และเวียดนามที่เข้าไปหาปลาในพื้นที่

นอกจากนี้ ยังมีกรณีขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติในเมียนมา ไทย และกัมพูชา ที่สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนในไทยและอีกหลายประเทศทั่วโลกในช่วงปี 2024-2025 อันมีหลักฐานว่าเป็นขบวนการของคนจีน การทุ่มตลาดสินค้าจีนราคาถูกไปทั่วโลก และวิธีการค้าที่ส่งผลให้ธุรกิจขนาดกลางและเล็กในประเทศอื่นแข่งขันไม่ได้ในแง่นี้ คนจีนจำนวนมากที่หลังไหลออกไปแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจนอกประเทศตามนโยบาย “Going Out” ของรัฐบาลจีน กลับสร้างปัญหาให้กับอำนาจโน้มนำของจีนเสียเอง

จากที่กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าการสร้างอำนาจโน้มนำสัมพันธ์แบบแน่นกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลจีน ซึ่งบางครั้งรัฐมักใช้อำนาจกร้าวแกร่ง (hard power) บังคับกดดันให้ประเทศอื่นยอมทำตาม ไม่ว่าจะด้วยการใช้กำลังทางทหาร หรือการกดดันทางเศรษฐกิจ โจเซฟ นาย ยอมรับ

ว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่
ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ไม่เป็นที่นิยมของผู้คนหลายประเทศ
และตกต่ำลงอย่างมาก เช่น การบุกอิรักโดยปราศจากหลักฐาน
ที่น่าเชื่อถือ ว่า ซัดดัม ฮุสเซน มีอาวุธชีวภาพระดับทำลายล้าง
ทำให้สหรัฐอเมริกาถูกต่อต้านจากประชาชนในประเทศอิสลาม
และยุโรป สงครามต่อต้านการก่อการร้ายข้ามชาติถูกมองว่า
เป็นสงครามต่อต้านศาสนาอิสลามในทัศนคติของชาวมุสลิมทั่ว
โลก สหรัฐอเมริกาคือจักรวรรดินิยม ในแง่ที่ว่า ในขณะที่รัฐที่
แข็งแกร่งจำเป็นต้องมีทั้งอำนาจกว้างแรงแรงและอำนาจโน้มนำ แต่
ในบางกรณี อำนาจทั้งสองนี้กลับเป็นปฏิปักษ์ต่อกันเสียเอง ยิ่ง
รัฐใช้อำนาจกว้างแรงแรงอย่างไร้ความชอบธรรมมากเท่าไรอำนาจ
โน้มนำก็มีแนวโน้มจะอ่อนแอลง การสร้างอำนาจโน้มนำไม่ได้ยืน
อยู่โดยลำพัง แต่ยึดโยงกับนโยบายอื่นๆ ของรัฐบาลด้วย

แน่นอนว่าแต่ละประเทศไม่จำเป็นต้องผลักดันนโยบาย
อำนาจโน้มนำในแบบเดียวกัน ประเทศขนาดกลาง เช่น เกาหลีใต้
ใช้การทูตวัฒนธรรมและการทูตสาธารณะส่งเสริมอำนาจโน้มนำ
ของตน แต่เราพึงระวังที่จะไม่ด่วนสรุปว่านโยบายอำนาจโน้มนำ
ของเกาหลีใต้เท่ากับ K-Pop (ภาพยนตร์ ดนตรี เครื่องสำอาง)
เท่านั้น แต่ K-Pop เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจโน้มนำต่างหาก
เราต้องเข้าใจว่าในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลเกาหลีใต้
โปรโมต K-Pop พร้อมๆ กับการพัฒนาประเทศให้เป็น
อุตสาหกรรม มีเทคโนโลยีก้าวหน้า การเมืองตามระบอบ

ประชาธิปไตย มีนิติรัฐ สังคมปลอดภัย ผู้คนมีชีวิตที่มั่นคงและ
มั่นคงขึ้น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกาหลีใต้แตกต่างจากเกาหลีเหนือโดย
สิ้นเชิง จนกล่าวได้ว่าเกาหลีใต้ในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีเสน่ห์
ดึงดูดผู้คนทั่วโลก จึงเป็นไปได้ว่า หากในอนาคตเกาหลีใต้ถูก
คุกคาม อำนาจโน้มนำนี้น่าจะส่งผลให้ผู้คนในประเทศอื่นๆ
ปรารถนาให้รัฐบาลของตนยืนเคียงข้างเกาหลีใต้ก็ได้

ผู้กำหนดนโยบายของไทยจึงไม่จำเป็นต้องมีนโยบาย
อำนาจโน้มน้าแบบเดียวกับประเทศอื่น ไทยสามารถใช้จุดแข็ง
ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายสร้างอำนาจโน้มน้าได้ เช่น อาหาร
ไทย สิทธิของคนหลากหลายเพศ ฯลฯ แต่สิ่งสำคัญคือ ไทยต้อง
เข้าใจว่าอำนาจโน้มน้าของประเทศไม่ใช่การโปรโมตสินค้าเป็น
หลัก ยอดขายสินค้าและจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติไม่ใช่
ตัวชี้วัดความสำเร็จ (ที่จริงรัฐบาลไทยโปรโมตเรื่องการท่องเที่ยว
และส่งออกอย่างน้อยสี่ทศวรรษแล้ว) แต่ผู้กำหนดนโยบาย
พึงเข้าใจว่า การสร้างอำนาจโน้มน้าต้องควบคู่ไปกับการสร้าง
ความแข็งแกร่งทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองภายใน
ประเทศ รวมทั้งดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างมีวิสัยทัศน์
แต่เมื่อพิจารณาว่านับตั้งแต่การรัฐประหารปี 2006 เป็นต้นมา
เหตุการณ์ที่ทำให้ประเทศไทยปรากฏอยู่บนพาดหัวข่าวของ
สื่อมวลชนต่างชาติ มักเป็นด้านลบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ
เสียเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การรัฐประหารสองครั้ง รัฐบาลทหาร
การละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนอย่างกว้างขวาง กฎหมาย

ปิดปาก การประท้วงยึดเยื้อบนท้องถนน คอร์รัปชัน นิติรัฐ
ล้มเหลว อาชญากรรมและอุบัติเหตุสูง รัฐบาลไทยสนับสนุน
ระบอบเผด็จการทหารเมียนมา และล่าสุด การดำรงอยู่ของแก๊ง
อาชญากรรมข้ามชาติบริเวณชายแดนไทย-เมียนมา ฯลฯ

ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสถานะอันตกต่ำของประเทศไทย
ในสายตาชาวโลกอย่างแน่นอน ในด้านหนึ่งชี้ว่า นี่อาจเป็นช่วง
เวลาที่ประเทศไทยต้องเร่งสร้างเสริมอำนาจโน้มนำมากที่สุด
ก็ว่าได้ แต่รัฐบาลต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และต้องชัดเจน
ว่าจะส่งเสริมค่านิยมชนิดใดกันแน่ จะเป็นอำนาจนิยมหรือ
ประชาธิปไตย ก็ต้องไม่ทำสิ่งที่ขัดแย้งกันเอง ประการสำคัญ
รัฐบาลต้องมีความจริงจังที่จะแก้ไขปัญหภายในประเทศที่บ่อน-
เซาะคุณค่าและเสน่ห์ดึงดูดของไทย เพราะหากปล่อยปัญหา
เหล่านี้ การประกาศนโยบายสร้างอำนาจโน้มนำของรัฐก็เป็นได้
แค่การหลอกลวง (a scam) ต่อประชาชนและคนทั้งโลกเท่านั้น

พวงทอง ภาวัครพันธุ์

สู่ความเข้าใจอำนาจโน้มนำ

หนังสือ *Soft Power* อำนาจโน้มนำ:หนทางสู่ความสำเร็จในการเมืองโลก ของโจเซฟ นาย ดีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2004 นับถึงปัจจุบันมีอายุเกินสองทศวรรษแล้ว¹ แต่แนวคิดเรื่องอำนาจโน้มน่ายังคงถูกนำมาใช้ถกเถียงในแง่มุมของนโยบายการต่างประเทศและต่อมาถูกนำไปใช้อธิบายร่วมกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ตลอดจนอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในด้านต่างๆ อย่างกว้างขวาง

ถึงแม้กำเนิดของแนวคิดเรื่องอำนาจโน้มนำจะมาจากวงวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่การถกเถียงในแนวความคิดนี้และคำอธิบายยังถูกนำไปใช้ในกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ในวงของนักปฏิบัติการด้านศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงบรรดากลุ่มชาตินิยมอีกด้วย

กล่าวได้ว่าแนวความคิดเรื่อง “อำนาจโน้มนำ” มีการเปลี่ยนแปลงของความหมาย มีการนำไปใช้และปรับเปลี่ยนตั้งแต่ในหมู่นักทฤษฎี นักยุทธศาสตร์การเมืองการทหาร นักการทูต ผู้กำหนดนโยบาย นักปฏิบัติการด้านวัฒนธรรม ตลอดจน

คนทั่วไป เกิดข้อถกเถียงมากมาย เช่น อะไรคือความหมายที่แท้จริงหรือถูกต้องของอำนาจโน้มนำ หากนำไปใช้ผนวกรวมกับแนวคิดการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมวัฒนธรรมแล้วจะเกิดความแตกต่างอย่างไร เป็นต้น

เพื่อเพิ่มรายละเอียดบางส่วนที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจหนังสือเล่มนี้ บทกล่าวนำนี้จะช่วยผู้อ่านทำความเข้าใจกระแสดความคิดและบริบทที่จำเป็นสำหรับผู้อ่าน ตั้งแต่บริบทที่หนังสือเล่มนี้ถูกเขียนขึ้น ที่มาและพัฒนาการของแนวคิด ข้อถกเถียงที่สำคัญและความเชื่อมโยงระหว่างอำนาจโน้มนำกับมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสถานะของอำนาจโน้มนำในปัจจุบัน

การเมืองโลกและระเบียบโลกใหม่ ภายหลังเหตุการณ์ 9/11

หลังจากกระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ตามมาด้วยการปราบปรามอย่างเหี้ยมโหดของรัฐบาลจีนในเดือนมิถุนายน 1989 ตามมาด้วยการทลายกำแพงเบอร์ลินในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน การถอนทหารสหภาพโซเวียตออกจากอัฟกานิสถาน และการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในที่สุด เป็นสัญลักษณ์ของการสิ้นสุดสงครามทางอุดมการณ์ที่มีมายาวนานนับถึงศตวรรษ

ฟรานซิส ฟูกูยามา (Francis Fukuyama) กล่าวไว้หลังสงครามเย็นสิ้นสุดว่า นั่นคือจุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์ ซึ่ง

หมายถึงการสิ้นสุดของสงครามและการปฏิวัตินองเลือด² หลังจากนั้นกระแสการศึกษารัฐศาสตร์หันมาหาการทำความเข้าใจและการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมประชาธิปไตยตลอดจนการสร้างสรรค์และจรรโลงประชาธิปไตย

เมื่อปราศจาก “ภัยคุกคาม” จากกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์แล้ว โลกหลังสงครามเย็นจึงมุ่งไปที่การทำความเข้าใจอุปสรรคการพัฒนาเพื่อการสถาปนาประชาธิปไตย นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ แซมมวล พี. ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington, 1991) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านการสร้างความทันสมัยและเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการพัฒนาประชาธิปไตย บทบาทของศาสนจักรคาทอลิกที่หันมาสนับสนุนคุณค่าแบบประชาธิปไตย บังคับจากผู้กระทำการภายนอกที่ส่งเสริมประชาธิปไตย และบทบาทของชนชั้นนำในแต่ละสังคมในการริเริ่มเข้าสู่ประชาธิปไตย โดยฮันติงตันได้อธิบายถึงคลื่นของประชาธิปไตย ตั้งแต่การปฏิวัติอเมริกาและการปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นคลื่นลูกแรกระหว่างปี 1828-1926 ตามด้วยคลื่นลูกที่สองระหว่างปี 1943-1962 ที่หลายประเทศพยายามสร้างสถาบันการเมืองตามแบบสังคมประชาธิปไตยที่มีทั้งสำเร็จและล้มเหลว จนถึงคลื่นลูกที่สามที่เริ่มจากปี 1974 เป็นต้นมาจนถึงรวมทศวรรษ 1990 สิ่งที่น่าสนใจก็คือว่า ฮันติงตันยังชี้ว่าในการเดินทางไปสู่ประชาธิปไตยนั้น ยังมีกระแสคลื่นย้อนทวนกลับ ซึ่งในช่วงคลื่นแรกเกิดขึ้นระหว่างปี 1922-1942 ที่เป็นกำเนิดของระบอบ

เผด็จการอำนาจนิยมเบ็ดเสร็จไม่ว่าจะเป็นการเถลิงอำนาจของพวกนาซีและฟาสซิสต์ ตลอดจนการรัฐประหารในลาตินอเมริกา คลื่นย้อนกลับในช่วงที่สองคือช่วงปี 1958-1975 ที่เกิดรัฐประหารในลาตินอเมริกาและประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชใหม่ เกิดระบอบเผด็จการอำนาจนิยมในประเทศกำลังพัฒนาไปพร้อมๆ กับการเกิดสงครามเย็น³

งานสำคัญของฮันติงตันที่สร้างข้อถกเถียงมากมายอีกชิ้นคือ *The Clash of Civilization and the Remaking of World Order* (1996) ซึ่งเขาชี้ว่าความขัดแย้งในโลกหลังสงครามเย็น มิใช่เรื่องของอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างที่เคยเป็นมา แต่เป็นความขัดแย้งที่มีรากฐานจากอารยธรรมที่แตกต่างกัน ในด้านหนึ่งจะถูกวิจารณ์อย่างมากว่า เขามองข้ามความซับซ้อนความเป็นจริงทางวัฒนธรรมและการเมือง เป็นการมองเห็นแต่ผิวเผินโดยไม่เห็นความขัดแย้งภายในอารยธรรมเหล่านั้นแต่ในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้เกิดข้อถกเถียงเชิงวิพากษ์ในการศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมากขึ้น⁴

อย่างไรก็ดี ความพลิกผันของการเมืองโลกเกิดขึ้นในเช้าวันที่ 11 กันยายน 2001 เมื่อสมาชิกกลุ่มอัลกออิดะห์จำนวน 19 คน เข้าทำการจี้เครื่องบินและบังคับให้นักบินเปลี่ยนทิศทางไปพุ่งชนอาคารอาคารเวิร์ลเทรดเซ็นเตอร์ในมหานครนิวยอร์ก จำนวน 2 ลำ และมุ่งไปที่อาคารสำนักงานของเพนตากอน 1 ลำพร้อมๆ ส่วนลำสุดท้ายผู้โดยสารพยายามต่อสู้เพื่อยึดการควบคุมจน

เครื่องตกในเพนซิลเวเนีย การก่อการร้ายครั้งนี้พรากชีวิตถึง 2,977 ชีวิต หลังจากนั้นก็เกิดความเปลี่ยนแปลงของนโยบาย การต่างประเทศของอเมริกาและการเมืองโลกขนานใหญ่⁵ ผลของการก่อการร้ายทำให้มุมมองที่มีต่ออารยธรรมคู่ตรงข้ามได้ รับการศึกษาและกล่าวถึงในรายละเอียด

นอกจากบริบทดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หนังสือเล่มนี้ ถูกเขียนขึ้นภายหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวหรือที่เรียกว่าเหตุการณ์ 9/11 ตามมาด้วยสงครามกับการก่อการร้าย นักวิชาการจำนวนมากหันมาสนใจการศึกษาระเบียบโลกใหม่กับการก่อการร้าย สหรัฐอเมริกาทำสงครามในอัฟกานิสถาน ตามด้วยสงครามใน อิรัก ซึ่งนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกามุ่งในการศึก สงคราม เพื่อเอาชนะการก่อการร้าย คำประกาศที่แข็งแกร่งของ จอร์จ ดับเบิลยู บุช ที่ว่า “ในเวลานี้ ทุกๆ ชาติ ในทุกภูมิภาค ถึง เวลาต้องตัดสินใจว่า คุณจะอยู่ร่วมกับพวกเรา หรือคุณจะอยู่กับ บรรดาผู้ก่อการร้าย”⁶ ส่งผลต่อความรู้ที่มีต่อภาพลักษณ์ ของอเมริกาอย่างใหญ่หลวง ผลการดำเนินนโยบายต่อสู้กับ การก่อการร้ายทำให้เกิดกระแสต่อต้านอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชาตินิยมมุสลิม การตัดสินใจก่อสงครามโดยไม่ได้รับการรับรองจากองค์การสหประชาชาติ มีเพียงพันธมิตรใกล้ชิด เท่านั้นที่รับปากเข้าร่วมในสงคราม

ในช่วงเวลาที่อเมริกามีชัยชนะเหนืออิรักนั่นเองได้กลาย มาเป็นช่วงเวลาที่โจเซฟ นาย ขบคิดอย่างหนักถึงวิธีการได้มา

ซึ่งชัยชนะเด็ดขาดภายหลังสงคราม เพราะเขาได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ชัยชนะทางการทหารนั้นสามารถกระทำได้ แต่การได้มาซึ่งชัยชนะเด็ดขาดและยืนยวนั้นจำเป็นต้องอาศัยอำนาจอย่างอื่นประกอบกันไปด้วย

ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการทำความเข้าใจหนังสือเล่มนี้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต จากที่ต้องอาศัยกล่องโมเด็ม (modem) เชื่อมกับสายโทรศัพท์บ้านมาเป็นอุปกรณ์ไร้สายแบบไวไฟ (WIFI) ที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้โดยไม่ต้องอาศัยสายโทรศัพท์ แต่เป็นคลื่นสัญญาณแทน ทำให้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

เวทีของสื่อสังคมออนไลน์อย่าง มายสเปซ (myspace) และเฟซบุ๊ก (Facebook) เปิดตัวในปี 2003 และ 2004 ตามลำดับ การพัฒนาไปอีกระดับคือการเปิดตลาดโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบจอสัมผัสและผนวกรวมเอาคุณสมบัติและสมรรถนะแบบเครื่องคอมพิวเตอร์เข้าไป โทรศัพท์รุ่นใหม่ที่มีความนิยมอย่างรวดเร็วและมีการใช้งานในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไอโฟนที่เปิดตัวครั้งแรกในปี 2007 การขยายตัวของเทคโนโลยีกับสื่อสังคมออนไลน์ที่มีจำนวนผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นจึงเป็นกระแสความนิยมที่รวดเร็วและกว้างขวางขึ้น การสื่อสารที่รวดเร็วนี้อาจก่อให้เกิดความรับรู้และความเข้าใจได้พอๆ กับสร้างความเกลียดชังหวาดกลัว และเป็นสื่อกลางสำหรับกลุ่มต่างๆ ได้รวดเร็วและมี

ต้นทุนต่ำอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน

ภาวะการณ์เช่นนี้ เชื่อมร้อยรัดโลกจากพื้นที่ต่างๆ ที่ส่งผลให้โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สภาวะการณ์ที่ไฮบริดน์ เจริญสินโอฬาร (2549) ระบุว่า มีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่

ประการแรก เกิดการกระชับแน่นของเวลาและสถานที่ โลกเกิดการเปลี่ยนแปลง พลิกผัน ยากจะคาดเดา

ประการที่สอง เกิดการสร้างเส้นแบ่งและสลายเส้นแบ่งระหว่างทุกสรรพสิ่ง เช่น เมืองและชนบท ภายในและนอกประเทศ โลกและท้องถิ่น และอื่นๆ เกิดความพัวพันไปพร้อมๆ กับการนิยามเส้นแบ่งเหล่านั้นเสียใหม่ มีปรากฏการณ์เคลื่อนตัวย้ายถิ่นฐานข้ามพรมแดน เกิดชุมชนของคนพลัดถิ่น

ประการที่สาม การเกิดสังคมข่าวสารและความรู้แบบใหม่ ที่มีการไหลเวียนของข่าวสาร ความรู้ ในบางกรณีก็เกิดภาวะล้นเกินของข่าวสาร

ประการที่สี่ ความขัดแย้งแบบใหม่ ที่สะท้อนมาในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ที่ไม่ได้ต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐ แต่เป็นขบวนการเชิงอัตลักษณ์ที่มีขอบข่ายกว้างขวาง และลื่นไหลมากขึ้น เช่น ขบวนการสตรีนิยม ขบวนการศาสนาใหม่ๆ

ประการที่ห้า ความเปราะบางทางการเมืองอันเกิดจากการก่อการร้ายข้ามชาติและสงครามต่อต้านการก่อการร้ายหลังจากเหตุการณ์ 9/11

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงในความคิดและความหมายของอำนาจอธิปไตย (sovereignty) ที่เป็นผลพวงของการเข้ายึดอิรักและทำลายหลักการเบื้องต้นของสนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลีย

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2553) ได้กล่าวถึงความรุนแรงในโลกยุคหลังสงครามเย็นจากขบวนการก่อการร้าย ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีอำนาจในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากอำนาจรัฐที่สามารถสำแดงความรุนแรงออกมาได้ คือขบวนการก่อการร้าย และได้เปลี่ยนความรู้ของเราที่มีต่อรัฐและชาติ ผลของ 9/11 คือรอยแยกที่สำคัญในการเปลี่ยนให้อเมริกาเข้ามาจัดระเบียบโลกใหม่ในแบบจักรวรรดิ (empire)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้การเมืองโลกเปลี่ยนไปอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ หรือหากมองแบบนักสังคมวิทยา อรุณ อัพพาดูไร (Arjun Appadurai) นักมานุษยวิทยาคนสำคัญ ได้ชี้ลักษณะที่สำคัญของกระแสการเคลื่อนตัวทางวัฒนธรรมของโลกาภิวัตน์ว่า มีทั้งหมดใน 5 อาณาบริเวณ ได้แก่

อาณาชาติพันธุ์ (ethnoscapes) ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนย้ายการเดินทางของมนุษย์ ซึ่งกระแสการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานหรือการเดินทาง ทั้งลี้ภัย หรือเพื่อทำงาน การเคลื่อนที่เป็นกลุ่มก้อน การเดินทางของชาติพันธุ์ทั้งเพื่อตั้งถิ่นฐานใหม่หรือการเชื่อมโยงกับบ้านเกิดต่างนำมาซึ่งผลสะท้อนต่อการเมืองและประเด็นระหว่างรัฐ

อาณาของสื่อ (mediascapes) ซึ่งอัฟพาตูโรหมายถึงการแพร่หลายของความสามารถทางเทคโนโลยีที่ทำให้การสร้างและเผยแพร่ข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่อสังคมออนไลน์อื่นๆ เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและกระจายไปในวงกว้าง และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความรู้ของเราที่มีต่อการเมืองระดับโลกและสิ่งอื่นๆ ด้วย อาณาของสื่อเป็นหน้าต่างที่ส่งออกภาพลักษณ์ ความเข้าใจทั้งผิวเผินและลงในรายละเอียด ทำให้เกิดความรู้และความทรงจำในระดับต่างๆ

อาณาเทคโนโลยี (technoscapes) การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีใหม่ๆ ในลำดับขั้นต่างๆ ที่มีความก้าวหน้า เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ช่วยในการส่งผ่านข้อมูลแบบต่างๆ ในอัตราที่รวดเร็ว ข้ามพรมแดน และกระจายอย่างทั่วถึงในทุกภูมิภาค

อาณาการเงิน (financescapes) ในมุมมองของอัฟพาตูโร หมายถึงการเคลื่อนตัวของทุนรอบโลก ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน ตลาดการเงิน ตราสารหนี้ ตลาดหุ้นของแต่ละชาติ ทั้งในตลาดสินค้าที่ซื้อขายกันจริงหรือตลาดการซื้อขายสินค้ายว้างๆ ทำให้มีการเคลื่อนตัวของกระแสเงินอย่างรวดเร็วไปทั่วโลก และส่งผลสะท้อนต่อการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

และอาณาอุดมการณ์ (ideoscapes) ซึ่งอัฟพาตูโรหมายถึงการเชื่อมต่อร้อยรัดของภาพต่างๆ ที่สื่อสะท้อน ไม่ว่าจะเป็นเพียงแค่บางส่วนของอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ หรืออุดมการณ์หลักในภาพรวม หรืออุดมการณ์ของการต่อต้าน

อาณาบริเวณทั้ง 5 นี้ ทำให้เกิดโลกที่ถูกจินตนาการ (imagined world) ซึ่งทำให้เกิดพหุภาพของโลกที่สร้างขึ้นและถูกจินตนาการในแต่ละกลุ่ม ส่งผลต่อการมีปฏิภาน การตอบสนอง ขัดแย้ง คัดค้าน รวมกระทั่งการต่อสู้ ดังนั้นโลกในยุคโลกาภิวัตน์จึงเป็นโลกของการปฏิสังสรรค์ ประสาน หรือปะทะกันอย่างรุนแรงหรืออ่อนเบาในหลายระดับ แตกต่างไปตามระดับของโลกที่ถูกจินตนาการ อีกทั้งการเคลื่อนตัวของกลุ่มต่างๆ ยังไม่อาจถูกทำนายหรือถูกคาดการณ์ได้ง่ายๆ อีกต่อไป

ในภาพรวมของประเด็นต่างๆ ที่ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549 และ 2553) และอัฟพาตูไร (1996) ซึ่งให้เราได้เห็น ก็คือความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงของโลก อัตราเร่งของความเปลี่ยนแปลง รวดเร็ว การกระชับแน่นของเวลาและสถานที่ การยกระดับของเทคโนโลยีที่ทำให้เราสามารถสื่อสาร ส่งผ่าน และรับข้อมูลข่าวสาร ทุกคนที่มีโทรศัพท์มือถือสามารถเป็นได้ทั้งผู้รับสื่อและผู้ส่งออกข้อมูลข่าวสารได้แทบจะคล้ายคลึงกับการเป็นสื่อ

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและชุมชนของผู้ผลิต-ถิ่นกลายเป็นจุดตัดกันระหว่างการเกิดขึ้นและแพร่หลายทางวัฒนธรรมและการสื่อสารระหว่างมุมต่างๆ ของโลกให้แน่นแฟ้น กระชับขึ้น ในอาณาของสื่อเมื่อซ้อนทับกับอาณาชาติพันธุ์และอาณาอุดมการณ์ที่เสริมด้วยอาณาเทคโนโลยี ทำให้การคัดเลือกระดมพลเข้าสู่ขบวนการหัวรุนแรงทางศาสนาได้พอๆ กันกับการ

เกณฑ์ผู้รักชาติเข้าร่วมสงครามอ่าวเช่นเดียวกัน

หรือเมื่อสถานการณ์เงินซ้อนทับกับอาณาชาติพันธุ์ เสริมด้วยอาณาอุดมการณ์ทำให้การระดมทุนและส่งผ่านเงินทุนเพื่อหล่อเลี้ยงขบวนการทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เกิดขึ้นได้อย่างกว้างขวางรวดเร็วเช่นเดียวกัน

ในแง่นี้ กล่าวได้ว่า ผลของเหตุการณ์ 9/11 ทำให้เกิดการศึกษาด้านวัฒนธรรมลึกลงในรายละเอียดมากขึ้น มีการศึกษาชุมชนผู้พลัดถิ่น (diaspora) ซึ่งเป็นจุดเชื่อมต่อและจุดเผยแพร่ที่สำคัญของวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมย่อยจากบ้านเกิดของพวกเขา การเกิดขึ้นของวัฒนธรรมย่อยๆ ที่ถูกสร้างในชุมชนส่งต่อและขยายออกไปในวงกว้าง การเคลื่อนตัวซ้อนทับของสถานการณ์เงินกับอาณาชาติพันธุ์ทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของเงินทุนการค้าและการเคลื่อนไหวทางการเมือง พร้อมกับมุมมองต่อความมั่นคงแบบใหม่ที่ทำให้ความสนใจภัยคุกคามต่อความมั่นคงแบบใหม่ๆ และจากมุมมองที่ไม่ใช่ด้านความมั่นคงแบบดั้งเดิม (non-traditional security) มากขึ้น

การสร้างแนวคิดอำนาจโน้มน้าของโจเซฟ นาย จึงเป็นการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงและผันผวนของโลกเหล่านี้ เพื่ออ้างอำนาจนำของสหรัฐอเมริกา ซึ่งแม้ว่านักวิชาการหลายคนจะเห็นว่าในเวลานั้นสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนสถานะเป็นจักรวรรดิ (empire) ไปแล้ว แต่ในมุมมองของนายกัลป์แสดงให้เห็นปัจจัยภายในที่กำหนดนโยบายทั้งในและการต่างประเทศของสหรัฐ-

อเมริกาที่ซับซ้อนกว่านั้นและมุมมองจากผลประโยชน์แห่งชาติของอเมริกาในการดำรงความเป็นมหาอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังที่สหรัฐอเมริกาได้ชัยชนะในสงครามอิรัก

แนวความคิดอำนาจโน้มนำที่ถูกท้าทาย

คำว่า “soft power” ถูกแปลเป็นไทยได้หลายคำ เช่น อำนาจละมุน อำนาจอย่างอ่อน ในหนังสือฉบับแปลเล่มนี้เลือกใช้ “อำนาจโน้มนำ” ซึ่งพวงทอง ภวัครพันธุ์ ได้เสนอเอาไว้ก่อนหน้านี้ ขณะที่ผู้แปลเลือกแปลคำว่า “hard power” เป็น “อำนาจกร้าวแกร่ง” และแปล “smart power” ว่า “อำนาจชาญฉลาด” เพื่อให้สอดคล้องกันและตรงกับความหมายโดยนัย (denotation) ของแนวคิดนี้

กล่าวโดยย่อ อำนาจโน้มนำหมายถึงความสามารถที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนาทั้งในเชิงนโยบายและความเป็นรูปธรรมของนโยบายนั้น โดยความยินยอมพร้อมใจมากกว่าจะใช้กำลัง บังคับหรือใช้เงินแลกเปลี่ยนให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้น และที่มาของอำนาจโน้มนำขึ้นอยู่กับแหล่งทรัพยากรของอำนาจโน้มนำ ได้แก่ วัฒนธรรมค่านิยมและคุณค่าทางการเมือง และนโยบายต่างๆ

นายกกล่าวไว้ชัดเจนว่า ตอนที่เขาคิดเรื่องแนวคิดอำนาจโน้มนำนั้น เขาคิดถึงสองเรื่อง เรื่องแรกคือเขาต้องการสร้างแนวคิดทางวิชาการขึ้นมาเพื่อใช้อธิบายเกี่ยวกับอำนาจ ซึ่งเป็นส่วนที่ขาดหายไปแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

กับเรื่องที่สองคือวิธีคิดและอธิบายเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ

ในแง่ความคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เขาพอใจที่จะเรียกตัวเองว่าเป็น “เสรีนิยมสัจนิยม” (liberal realist) มากกว่าจะเป็น “พวกเสรีนิยมใหม่” (neo-liberal) เพราะรากฐานของเขามาจากข้อถกเถียงแบบสัจนิยม ซึ่งเริ่มจากการมองโครงสร้างอำนาจในภาพรวมก่อนที่จะวิเคราะห์อำนาจที่เป็นจริงในการเมืองโลก อย่างไรก็ตาม เขามองว่าในการทำความเข้าใจการเมืองโลก เราต้องมีเครื่องมือมากกว่านี้

เพื่อตอบคำถามที่ว่าอำนาจของสหรัฐอเมริกาในการเมืองโลกเริ่มถดถอยลง ขณะเดียวกันก็มีข้อวิจารณ์ว่าการขยายอำนาจของสหรัฐอเมริกาเป็นอำนาจแบบจักรวรรดิที่เกินกำลัง จึงทำให้อำนาจของอเมริกาเสื่อมถอยลง เขาจึงเขียนหนังสือ *พันธะที่จะต้องนำ: ธรรมชาติที่กำลังเปลี่ยนแปลงของอำนาจของอเมริกัน* เพื่อโต้กับข้อวิพากษ์ดังกล่าว และเขาได้ประเมินถึงที่มาของอำนาจของอเมริกาในแบบดั้งเดิมว่ามาจากอำนาจทางการทหารและเศรษฐกิจ ซึ่งเขาเห็นว่ายังไม่พอ เพราะอเมริกายังสามารถบรรลุซึ่งผลลัพธ์ทางนโยบายที่ปรารถนาด้วยความยินยอมมากกว่าจะใช้กำลังบังคับหรือใช้สิ่งมีมูลค่าแลกมา จุดนี้เองที่เขาเริ่มใช้คำว่า “soft power” เพื่อแยกคำอธิบายออกจากอำนาจแบบดั้งเดิมซึ่งข้ามพ้นคำอธิบายแบบ “ดุลยภาพของอำนาจแบบดั้งเดิม” ไปสู่ “อำนาจในการที่ได้มาซึ่งผลลัพธ์” ซึ่ง

เชื่อมโยงกับทรัพยากรทางอำนาจที่จับต้องไม่ได้ เช่น วัฒนธรรม
อุดมการณ์ และสถาบันต่างๆ

นายอธิบายว่า อำนาจโน้มนำไม่ได้หมายความว่าถึงอะไรก็ได้
เขาไม่เห็นด้วยกับอธิบายที่ว่า อำนาจโน้มนำหมายถึงอะไรก็ตาม
ที่อยู่นอกเหนือจากอำนาจทางการเมือง สำหรับเขาแล้ว “อำนาจ
กว้างแถมหมายถึงแรงผลักดัน ขณะที่อำนาจโน้มนำคือแรงดึง”
นอกจากนี้ยังมีข้อวิจารณ์ว่า แนวคิดอำนาจโน้มนำตั้งอยู่บนฐาน
ของคุณค่าและความคิดแบบอเมริกัน แต่เขาก็แย้งว่า อำนาจ
โน้มนำขึ้นอยู่กับเป้าหมายของอำนาจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ
คุณค่าหรือนิยามของอีกฝ่าย จึงไม่ใช่เพียงคุณค่าแบบเสรีนิยม
หรือคุณค่าของโลกตะวันตกอย่างที่หลายคนวิจารณ์

แนวคิดเรื่องอำนาจโน้มนำถูกวิจารณ์ในอีกหลายแง่
เช่น ข้อวิจารณ์ที่ว่าอำนาจโน้มนำไม่ใช่สิ่งที่ “นุ่มนวล” และมี
องค์ประกอบของการใช้กำลังบังคับ บรรดาสายลับต่างสามารถ
ปลุกปั่นเป้าหมายได้พอๆ กับใช้กำลังกดดันเป้าหมายได้ ซึ่งทำให้
การแยกแยะแดนระหว่างอำนาจโน้มนำกับอำนาจกว้างแถมนั้น
สูญไป หรือมีข้อเสนอของวอล์คเกอร์และลูตวิก (Walker and
Ludwig) ว่ามีการใช้ทั้งกำลังบังคับและความสมัครใจเพื่อปลุกปั่น
ความคิด ใช้ทั้งข้อมูลเท็จที่พวกเขาเสนอให้เรียกว่า “อำนาจทะลุ-
ทะลวง” (sharp power) ซึ่งทิมแทง แทรกซิม ไบโนสภาพแวด-
ล้อมทั้งด้านการเมืองและด้านข้อมูลข่าวสารของประเทศเป้าหมาย
เพื่อควบคุมความดึงดูดใจของอำนาจและค่านิยมภายในของ

ประเทศเป้าหมาย แต่นายชี้ว่ามีคนสับสนระหว่างอำนาจทะลุทะลวงกับอำนาจโน้มนำ และอำนาจทะลุทะลวงมีความหมายใกล้เคียงกับการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ซึ่งขาดความน่าเชื่อถือและล้มเหลวที่จะสร้างแรงดึงดูดใจ แต่ถ้าหากการโฆษณาชวนเชื่อประสบผลสำเร็จก็จะสร้างอำนาจโน้มนำได้

จะเห็นได้ว่า แนวคิดอำนาจโน้มนำยังเป็นที่สนใจในแวดวงวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและผู้กำหนดนโยบายการต่างประเทศ และเปิดทางให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาและถกเถียงได้ แม้ว่าจะถูกสร้างขึ้นเมื่อสองทศวรรษก่อนก็ตาม นายเปรียบเทียบว่าแนวคิดเรื่องอำนาจโน้มนำนั้นเหมือนเด็ก ในฐานะนักวิชาการและปัญญาชนเราสามารถสั่งสอนและวางแนวทางได้ แต่เมื่อมันเติบโตขึ้นและมีเพื่อนใหม่ๆ ไม่ว่าจะดีหรือเลว เราก็ไม่สามารถทำอะไรได้ แนวคิดเรื่องอำนาจโน้มนำได้ดึงดูดความสนใจ ทั้งเชื้อเชิญให้มีการถกเถียงทั้งในหมู่ผู้กำหนดนโยบายการต่างประเทศและนักวิชาการ รวมทั้งปัญญาชน ทั้งคนที่เห็นด้วยหรือเห็นต่างออกไป และนี่คือสิ่งที่เขาหวังเอาไว้

กระแสวิพากษ์วิจารณ์มูลค่าทางเศรษฐกิจ และอำนาจโน้มนำ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า แนวคิดเรื่องอำนาจโน้มนำกำเนิดหลังการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังจากที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง ตามมาด้วยเหตุการณ์ 9/11 และสงครามในอิรัก นาย

กล่าวชัดเจนว่าแนวคิดนี้ถูกสร้างมาเพื่อเสนอประเด็นทางวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและนโยบายการต่างประเทศ เขาได้ขยายความเรื่องอำนาจโน้มนำกับอำนาจชาญฉลาดอีกครั้ง ในหนังสืออนาคตของอำนาจ (2011) เพื่ออธิบายและประเมิน อำนาจรูปแบบต่างๆ ที่เขาเสนอมาในหนังสือเล่มนี้ และกล่าวถึง การใช้อำนาจชาญฉลาดเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ทางนโยบายที่ ต้องการ แต่เขาไม่ได้กล่าวถึงอำนาจโน้มนำในประเด็นเรื่องมูลค่า ทางเศรษฐกิจของวัฒนธรรม เช่นเดียวกันกับบทความที่เขาเขียน อธิบายวิวัฒนาการของแนวคิดอำนาจโน้มนำและข้อถกเถียง ใหม่ๆ ก็ไม่ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องอำนาจโน้มนำกับมูลค่าทาง เศรษฐกิจเลย

ความสำเร็จของเศรษฐกิจวัฒนธรรมของเกาหลีใต้เป็น ตัวจุดประกายความสนใจจุดเชื่อมต่อระหว่างอำนาจโน้มนำกับ การใช้วัฒนธรรมธรรมเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ใน หนังสือกำเนิดกระแสเกาหลีของ ฮง ยูนี (Hong Eun-yi) อธิบาย ถึงกระแสเกาหลี (Hallyu หรือ Korean Wave) ว่าเกิดขึ้นจาก ความต้องการที่จะสร้างความประทับใจในวัฒนธรรมเกาหลีใน ระดับสากล แม้ว่าบางคนจะเห็นว่าเป็นความทะเยอทะยานด้าน วัฒนธรรม แต่หลายคนก็เห็นว่าเป็นความจำเป็นที่จะเอาชนะ ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 1997 บทเรียนสำคัญคือ เกาหลีพึ่งพากลุ่มบริษัทใหญ่มากเกินไป เมื่อประสบกับวิกฤติ เศรษฐกิจก็ได้รับผลสะท้อนโดยตรง ซึ่งในเวลานั้นประธานาธิบดี

คิม แดจุง (Kim Dae-jung) เห็นว่าสหรัฐอเมริกาสามารถทำ
รายได้จากภาพยนตร์และอังกฤษสร้างรายได้จากละครเวที
มหาศาล จึงทำให้เขาใช้บทเรียนนี้ในการสร้างอุตสาหกรรม
วัฒนธรรมกระแสนิยมของเกาหลี ซึ่งประธานาธิบดี คิม แดจุง
ได้ตั้งกองทุนเพื่อสร้างสำนักงานคอนเทนต์ด้านวัฒนธรรม ด้วย
เงินราว 50 ล้านเหรียญสหรัฐ จนกลายมาเป็นศูนย์กลางของ
กลยุทธ์อำนาจโน้มนำของเกาหลี ซึ่งหน่วยงานนี้จะมั่งบประมาณ
เพื่อดำเนินโครงการด้านวัฒนธรรม กับส่วนที่สองคือเงินที่ใช้จ่าย
เพื่อสนับสนุนกลไกทางวัฒนธรรมยอดนิยมของเกาหลี โดยแยก
ออกจากงบประมาณอื่นของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โอเปรา บัลเลต์ เงินส่วน
ที่สองนี้เป็นการร่วมมือจากภาคเอกชนด้วยโดยผ่านบริษัทเพื่อ
การร่วมลงทุนแห่งชาติ (Korean Venture Investment Corpo-
ration — KVIC) และมุ่งเป้าไปที่การขยายตลาดส่งออกอุตสาหกรรม
วัฒนธรรมเกาหลี

ทั้งนี้ต้องรวมถึงความพยายามอื่นๆ เช่น การสร้างระบบ
เกื้อกูล (ecosystem) ให้แก่อุตสาหกรรมเพลงยอดนิยมที่ต้อง
สร้างจากเบื้องล่าง โดยไม่รออัจฉริยะทางดนตรี บทบาทของ
ละครเกาหลีที่ส่งผ่านมีนักร้องทูตเพื่อไปแพร่ภาพในฮ่องกง
และส่งต่อไปยังมณฑลกว่างตุง การส่งละคร “เพลงรักในสายลม
หนาว” (Winter Sonata, 2002) เป็นตัวบุกเบิกตลาดทาง
วัฒนธรรมในญี่ปุ่น ซึ่งละครเรื่องนี้ถูกออกแบบและเขียนบท
ละครอย่างแยบยลเพื่อสร้างภาพประทับใจและความนิยม การ

จัดเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติในปูซานตั้งแต่ปี 1998 เพื่อเพิ่มโอกาสให้ภาพยนตร์เกาหลีได้ถูกพบเห็นโดยคนในอุตสาหกรรมภาพยนตร์นานาชาติ โดยเฉพาะเทศกาลหนังเมืองคานส์ หรือในยุคประธานาธิบดี อี มย็องบัก (Lee Myung-bak) และภรรยาของเขาที่ดูแลสถาบันอาหารเกาหลี เพื่อส่งเสริมอาหารเกาหลีให้เป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ซึ่งรัฐบาลเกาหลีมีบทบาทอย่างแข็งขันในการสร้างระบบเกื้อกูลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมด้านวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการให้ทุนส่งเสริม การสร้างพิพิธภัณฑ์ที่ดี การส่งเสริมให้คนเกาหลีมีประสบการณ์ในระดับนานาชาติ ควบคู่ไปกับการปลดพันธนาการทางกฎหมายให้การสร้างสรรค์เป็นไปได้โดยไม่มีอุปสรรค การสร้างแรงจูงใจด้านภาษีอากร เป็นต้น

เกาหลีได้อธิบายความสำเร็จของคลื่นเกาหลีตั้งแต่แรกเริ่มว่าคลื่นลูกแรกคือ 1.0 นั้นเริ่มในปี 1997 ผ่านโทรทัศน์ CCTV ของจีน จนถึงทศวรรษ 2000 จึงได้รับความนิยมในจีน ได้หัววันและเวียดนาม ในช่วงนั้นละครเกาหลีมุ่งไปที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของเกาหลีจนเป็นรากฐานที่สำคัญให้วัฒนธรรมยอดนิยมเกาหลีแพร่กระจายเข้าสู่ญี่ปุ่นและฮ่องกง

ในคลื่นลูกที่ 2.0 นั้นได้รับความนิยมจากกระแสความนิยมเพลงยอดนิยม K-pop ซึ่งได้รับความนิยมไปทั่วโลก โดยเฉพาะในจีน ญี่ปุ่น และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไปยังยุโรปและอเมริกาเหนือ ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทในการช่วยเปิดช่องทางการแพร่หลายของกระแสคลื่นเกาหลี

ในคลื่นลูกที่ 3.0 นั้น ได้มีการระบุชัดเจนว่าเป็นกระแส K-Culture ใน 3 อาณา ได้แก่ อาณาวัฒนธรรมดั้งเดิมของเกาหลี อาณาด้านศิลปะและวัฒนธรรม และอาณาด้านสื่อสาระทางวัฒนธรรมทั่วไป ซึ่งในกลุ่มนี้รวมเอาอุตสาหกรรมเกมส์ ตัวละครในเกมส์ต่างๆ สิ่งพิมพ์ การแพร่ภาพกระจายเสียง เพลง สื่อสาระบันเทิง แอนิเมชัน โฆษณา ภาพยนตร์ การ์ตูนภาพและการแสดงต่างๆ ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในปี 2005

ความภาคภูมิใจของเกาหลีที่มีต่อคลื่นเกาหลีปรากฏให้เห็นในทุกที่ตั้งแต่ K-Pop โดยเฉพาะ BTS และ BLACKPINK ที่ได้รับการตอบรับอย่างดี ทั้งจากการเผยแพร่ผลงานเพลงจนถึงบทบาทในทางสังคมอื่นๆ ทำให้พวกเขาได้รับการยกย่องและรับรางวัลจนถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากกษัตริย์อังกฤษ ความสำเร็จของ K-Drama ที่เปิดตลาดสินค้าเกาหลีไปพร้อมๆ กัน ตั้งแต่ภาพยนตร์ซีรีส์ที่เกี่ยวกับอาหาร วัฒนธรรม ประเพณี ในยุคโบราณ จนถึงประเด็นร่วมสมัยอย่าง *Squid Game* รายชื่อต่างๆ ทางโทรทัศน์และ Netflix, Disney+ หรือ Apple TV การมีผู้กำกับมือรางวัลอย่าง พัก ชานวุก (Park Chan-wook) รวมถึงซูเปอร์สตาร์หลายๆ คนที่ได้รับบทสำคัญในภาพยนตร์ ฮอลลีวูด และล่าสุดการมีนักเขียนหญิงที่ได้รับรางวัลโนเบล สาขาวรรณกรรมอย่าง ฮัน กัง (Han Kang) การมี Webtoon และ K-Animation การเผยแพร่วัฒนธรรมด้านอาหารทำให้เกิดความนิยมในอาหารเกาหลีและสินค้าเครื่องสำอาง ตลอดจน